

egy héttel magam is majd áldozatul estem a dühöngő parasztnak, és Széki, Szulyovszky, Reviczky, Soltész és többek csakugyan áthalok estek el; mi fog még jönni, ha csakugyan igaz, hogy a katonákat megverték?

A mint így gondolatokba merülve heverésztünk, közeledő lödögést hallottunk, mely végre a kapu előtt megállt, és azonnal erős dörömbözés hallatszott. Máriássy fölugrott s kérdezte, ki az: „Vármegye huszára Eperjesről”, hangzott a felelet. Azonnal beocsátottuk az embert, köriratot hozott; gróf Csáky Sándor, továbbá Mercse László első alispán, Sárosy Tamás főjegyző és Szirmay Pál voltak aláírva, kiket igen jól ismertünk. E köriratban Máriássyt fölkérték, „azonnal — ha lehet lóháton, jöjjön Eperjesre és szerelje föl magát az insurrekcióhoz, a szepesi elnyomott nemések segítségére; ha házában vendégek volnának, vagy ha az uton jó barátjaival találkozna, kérje föl azokat is, hogy vegyenek részt az expedícióban.” Ez volt az irat rövid tartalma. Én voltam az egyedüli vendég Máriássy házában s én örömet teljesítettem a fölhívást; ostromot már álltam ki, s a nyílt csatát kevésbé láttam veszélyesnek.

Egy perczet sem mulasztottunk, s a vármegye huszára kíséretében Eperjes felé lovagoltunk. A város meg volt világítva, a tót utcában a megyeház előtt állt egy önkéntes osztály, fiatal emberek, jó vadászfegyverekkel, közöttük öt lovag, gróf Csáky Sándor, mint a csapat választott parancsnoka, Dezewffy Marczel gróf, és még más három ur; egy óra mulva Eperjesről elindultunk.

A legközelebbi faluban, Sirokán gyalogjaink számára előfogadotkat akartunk rendelni: de a parasztok már a lázadás szellemétől áthatva, közáporral fogadtak bennünket.

Csáky gróf lövészekkel körülvette a falut s mi lovasok, számszerint heten, belovagoltunk a faluba s igen rövid idő alatt szétszalasztottuk a parasztokat és megszereztük a szükséges kocsikat, de lövészeinket föltüzelték a csata, nem fogadták el a kocsikat és mi tova vonultunk.

A Branyiszko hegyen egy osztály gyalogsággal találkoztunk, egy század a Benczur magyar gyalog ezredből és egy másik század Mazzuchelli gallicziai ezredbeliek voltak, ezektől értesültünk, hogy a szepesmegyei lázadókat egészen szétverték, tehát épen az elentéte történt annak, a mit Abacson hallottunk. Ezenkívül hallottuk, hogy az izgatók egyike valahová az erdőbe menekült; ezt elfogni volt föladatunk.

Szétoszlottunk, s pár kört képezve, hajtó vadászatot tartottunk a lázítóira, s nem sok fáradságunkba került kézrekeríteni. Az országtól félre egy szirtfalon találtuk fekvő a nyomorultat, szétzúzott lábbal, éhség és szomjtól megtörve; kocsin Sirokára vittük, hol a parasztok ismerték s rávallottak, hogy néhány nap előtt ott járt köztük s őket lázította, azt beszélt, hogy ő az orosz cártól van küldve, hogy az orosz parasztságot fölmentse, hogy egy nagy sereg élén a császár fölmentésükre jön, hogy az országot elfoglalják, az orosz parasztokat mind urrá teszik.

Csáky gróf azt javasolta, hogy tartsunk fölötté rögtön ítélő törvényszéket, miután több rendbeli gyilkolást is követett el, noha a megyében nem volt kihirdetve a statarium. Ez persze önkény s törvénytelen eljárás volt, de a szükség úgy kívánta és mi elfogadtuk az ajánlatot. Most is én voltam a legfiatalabb bíró.

A bűnöst elővezették s miután a lába el lévén törve, lózára fektették, megkezdődött a kihallgatás. Nem tagadta egy bűnét sem, sőt dicsekedett vele; kivallotta, hogy ő orosz születésű, egykor muszka katonára volt, s miután két gyermeket csupán gyilkolási vágyból megölt, elszökött, és tizennégy évvel ezelőtt jött Szepesbe, hol azóta mint napszámos dolgozik. Ez sem beszélt muszka emissáriusokról; kérdésünkre, hogyan jött azon gondolatra, hogy a nemesség a kutakat megmérgezte, azt felelte, hogy ő maga is látta, a mint egy gyógyszerész Kluknauba papirosokat dobott a kutba, mely papirokban fehér por volt, ezt látták mások is és ily papirokat fogtak is ki a kutból és a felírást olvasták is „acidum tartaricum,” — tehát borkó, valószínűleg, hogy hűsítő italt készítsen.

A nyomorultnak neve Rabatin Iván volt; egyhangulag kimondtuk fölötté a kötél általi halált, sajátkezűleg négy gyilkosságot követett el. Az általa meggyilkoltak: Báró Martonitz hadnagy valamely gyalog ezrednél, unokaöccse a magyar testőr főhadnagynak, báró Martonitz altábornagynak, Broskó gyógyszerész, Raisz és Faller urak voltak; ezenkívül még gróf Csáky Károly főispán lábát is megsebesítette.

Rabatint a falun kívül egy fára akasztattuk föl egy cigány által. Aztán miután e megyében már a rend helyre volt állítva, teendőnk nem lévén, visszatértünk Eperjesre.

A nemességnek ezen törvénytelen, de erélyes el-

járása Sárosmegyében minden legkisebb lázongási eszmét elnyomott, a hír elterjedt a szomszéd megyékben is s azonkívül egy kis katonaság is ment mindenüvé, különösen Kassára, úgy hogy a lázadást egészen elnyomtnak lehetett tekinteni.

A rögtön bíróságilag kivégzettek száma igen nagy volt; Zemplénben nyolczvanegy, Szepesben harminczkilencz, Gömörben öt, Abaujban négy, Sárosban az egyetlen Rabatin. Összesen a kivégzettek száma százharminczra rugott, ezek között négy asszony.

K. D.

tak. Szellemi képzettségük hasonló fokon állhatott, mert a földalált koponyák a kaukázusi fajtól elütők és sajátos alakjoknál fogva mindenestre csak csekély szellemi képzettségre mutatnak.

A szerszámok szerint, a mint azt az ősi lakhelyeken találhatni, különböztetik meg az emelkedő fokokat, a kő, bronz és vas korszakot. Épen úgy megkülönböztetik a barlangok és kunyhók lakóit. Mig a czölöp-építészetet az északi tartományokban és Schweitzban rég időtől figyelemmel kísérték, a Franciaország és Belgium barlang-lakóiról nyert fölvilágosításokat.

Dr. Herbst, igazságügyminiszter.
Dr. Hasner, cultusminiszter.

Plener, kereskedelmi miniszter.
Dr. Giskra, belügyminiszter.

Hg. Auersperg miniszter.
AZ OSZTRÁK PARLAMENT

Az ember Középeurópában az iramszarvas korban.

Az újabb időkben tett földtani vizsgálatokból kitűnik, hogy Középeurópa lakói, a most oly magas műveltségű nemzetek dédösei a műveltségnek igen alacsony fokán állottak egykor. Lakhelyeik barlangok és kunyhók, fegyvereik kőből készült kések és nyilak vol-

Martin, Christy és Dupont újabb fürkészéseinek köszönhetjük. Különösen nagy érdekességgel bír azon korszak, melybe a kőkorszak esik, mikor még a földön is tartózkodtak iramszarvasok, és az ősi ember oda mutatnak, hogy mig meglehetősen fejlett és szén található iramszarvasok Középeurópában, az ősi ember dörölése az a

Ezzel öszszhangzóan tanuskodnak az azonidőben élő e barlang-lakó emberek által megölt állatok földalatti csontjai. Az iramszarvasok csontjain kívül találtak még szarvasok, kecskék, lovak, bölények, vaddisznók, medvék, rókák, nyulak, zergék, borz, hód, hörsög s más állatok maradványaira. Mindezen állatok eledelül szolgáltak a barlang-lakóknak, de a földalatti csontmaradványok mindamellett is oda mutatnak, hogy a lovak, rókák és poczik mellett főtlaplálékul az iramszarvas szolgált. Táplálékukat vadászat által nyerték, ellenében a kunyhólakókkal, az eddig földalatti barlangok-

tágas és világos volt. Ezen barlangon kívül úgy látszik egyéb lakhelyrel nem bírtak s abban különböznek a kunyhólakóktól és a későbbi generációtól, kik a kő időszakába esnek.

Utóbbiaknak csak kevés nyomuk maradt a barlangokban; a barlangokat inkább temetkezési helyül használták s ezeken kívül kunyhókat építettek maguknak vagy a természetből könnyen védhető ut-mélyedéseket választották lakásul.

A vadászathoz szükséges fegyvereket részint kovából, részint az iramszarvas csontjaiból készítették.

tökéletesebbek lettek, úgy hogy az állatok lenyuzasához és kemény tárgyak átfurásához is alkalmasakká váltak, azonban a kőkés alakja körülbelül egyforma maradt. Csak nagyon ritkán lehet más alaku kő eszközt találni. Ezen kőkésekkel készültek aztán az iramszarvas csontjaiból az éles hegyű hajító dárdák. Számításba sem véve a durva anyagot s az egyszerű szerszámot, csodálatraméltó az ügyesség, melylyel a dárda hegyeit a nyélhez erősítették.

Ily egyszerű fegyverekkel képesek voltak az emberek vadászat által szerezni meg táplálékukat. A csontmaradványok, melyeket a barlangokban közel a tűzhelyekhez találtunk, gyaníttatják velünk, mit ettek akkor. Hogy a barlangokban földalatti csontmaradványok közül, melyek ételmaradékok, azon körülmény mutatja, hogy ily esetben a vázak nem teljeseek, a velős csontok szét vannak zúzva, és sok darabon a tűz utónyomai láthatók. A főtlaplálék akkor lóhus volt; a barlangokban azonban csak a lábszárt és fejcsontokat találni, úgy, hogy azt kell hinnünk, a vadászatot elejtett állatok azonnal felemésztettek s csak a velőt tartalmazó csontokat vitték a barlangokba. Ezen tény annál valószínűbbnek tűnik föl, mivel a grönlandiak és eszkimóknak most is kedves eledelök a velő. Ki hinné, hogy az iramszarvassal az emberek és szokásaik is a zord éjszakra költöztek, ha nem látja, hogy náluk máig is ugyanazon vázrészek vannak, miket a homályos ó-korban táplálékul használtak? Míg némely néptörzsek a kőkorszakában, midőn az iramszarvas Közép Európában még otthonos volt, a ló főtlaplálékul szolgált s valószínűleg vadon vadászták, a későbbi bronz korszakban, a lovakat Schweizban mint háziállatokat találjuk.

Ló és iramszarvas csontokon kívül még bölény, vaddisznó, medve, de különösen nagy mennyiségű róka csontot találni, mely bizonynyal szintén táplálékul szolgált. Feltűnő nagymennyiségben találunk a tűzhelyek körül vizipatkány maradványokat. A nagy mennyiségű csont, mit a hamuban lelünk, oda mutat, hogy a kőkorszakbeli emberek ezen állatokkal is táplálkoztak. Különben találhatni ezen korszak minden barlangjában s nem lehettek ezen barlangoknak későbbi lakói; mert a nagyobb emlősállatok csontjai, mint például az iramszarvas és a ló, nem viselik magukon ezen ragódó állat fogainak jelét. Végre azon barlangokban, hol iramszarvas csontok vannak, lehet még nyulcsontokat is találni. Ezen állatnak semmi nyomát nem találhatni sem a későbbi kő időszakbeli emberek lakásánál, sem a cölöpépítésekénél. Ugy látszik azon emberfaj, mely a két utóbb említett idő szakban létezett, némely irányban hasonlít a lapplandi akhoz, kik előítéletes undorral viseltetnek a nyulak iránt.

Mindezen csontok és maradványok a barlangokban közel a tűzhelyek körül szétszórva találtaknak. Az akkori emberek nem gondoskodtak azok eltávolításáról. Ezen gondatlanság s figyelmetlenség a rothadásba menő ételmaradékok iránt összehasonlítható az eszkimók hanyagságával, kik szintén állathulladékok közepette élnek, a nélkül, hogy ezek bűzhődése terhőkre esné. Hogy eledelüket nyersen-e vagy sültve élvezték, a felől nincsenek felvilágosító adatok. Hanem a barlanglakók tüzet raktak, és azt használták is. Minden barlangban, még a kevésbé lakottakban is találni tűzhelyekre, melyek homokból s kovával voltak körülrakva. Ugy látszik ezen néptörzsek nem két darab fa összedörzsölése által csináltak tüzet, hanem valami csaholás féle módon. Nem volt ugyan aczéjlok, hanem találni a barlangokban vasköveket, melyek ütés által szikrát adnak, mi oda mutat, hogy ezek segélyével tudtak tüzet gerjeszteni. Ily eljárást föltételezni a nem civilizált népnél, nem épen alaptalan, mert erről Weddel is tesz említést az éjszaki sarkon 1822—1824 ben tett utazásában.

Végre megemlítendő még, hogy a barlangokban összetört fazékdarabokat is találtak. Ezen cserépdarabok oda mutatnak, hogy a fazekasság ezen korszakban igen primitív volt. Készítéséhez fekete agyagot s nagy mennyiségű porrá tört kőkeveréket használtak, a gyártás szabad kézzel történt s a töredékeken a munkás kéz nyomai láthatók. A fazéktöredékeken csak ritkán lehet cizfrázatokot látni s ha van is, az mindössze egy az edényt körülövező benyomás vagy vésésből áll, mely behorpadást bizonyosan valami vastag fűszál körülkötése által állították elé. A körömvájások e cserépdarabokon rendkívül kicsinyek, úgy, hogy azt kell hinnünk, hogy ezek készítésével, vagy a család legifjabb tagjai foglalkoztak, vagy hogy az akkori népfaj kisebb volt a most közép nagyságúaknál is.

Az eddig felsoroltak csak az ősök szükségleteinek készitési módját ismertetik. Azonban szellemi képességük megítéléséhez sokkal kevesebb adat van. Érdekes adatokat csak a temetkezési szokások nyújtanak. E czélra többnyire a barlang-mélyedéseket használták. A mostani kutatásoknál azon mélyedéseket, hova holtak

iszterelnök.

TI MINISZTERIUM.

Dr. Brestel, pénzügyminiszter.

Gf. Taaffe, honvédelmi miniszter.

Dr. Berger, tárczanélküli miniszter.

ban csak kevés halászati eszközt és halmaradványt találtak.

Az emberek, az iramszarvasok korszakában, a földalatti csontvázak után ítélve, közép nagyságúak voltak; mind a mellett is az izmos csuklók hajlékonyságára s szilárdságra mutatnak. A fej alkotása az uraltai csoportozatra utal. Barlangokban éltek, és gondosan csak olyat választottak lakhelyül, mely eléggé

A kova-rétegeket többnyire hosszú késalakban találjuk. Ha elgondoljuk, milyen nehézséggel lehet a kovából csak némileg egyenes réteget hasítani, különösen ha ki van száradva, csodálnunk kell az azon korbéli emberek türelmét, melylyel szerszámaikat készítették. Az azon helyen talált maradványok, hol az ily kőkéseket készítették, odamutatnak, hogy talán száz közül egy sikerült. Ezen kovakések mindinkább

temették, többnyire nagy kőlapokkal elzárva találjuk, mi valószínűleg arra szolgált, hogy azt így lakheleiktől elkülönítsék.

Az emberi csontváznakál találni urnát, kőket s mint ősi ékszereket — átfurt csigákat. Nevezetesen, hogy az ily temetkezési barlangokban föltalált vázak többnyire női és gyermek csontok, csak nagyon ritkán találni felnőtt férfiak csontjait. Ezen aránytalanság oda mutat, hogy azon korban, úgy mint most is a harcziás népeknél, a férfiak nemcsak a harc viszontagságainak voltak kitéve, hanem rossz fegyvereik a vadászatot sem nyújtottak elegendő őtalmat némely ragadozó állat ellen. S így a férfiak nagy száma szerte az erdőkben porlad, míg a nők és gyermekek vázait barlangok megőrizték a késő korszakból is. Hogy a barlangokat több család, s hosszú ideig lakta, bizonyítja az, hogy némely üregben 10—15 csontvázat is találunk.

A legbiztosabb bizonyítékot nyújtják azonban ezen temetkezési barlangok arról, hogy már ezen nyers nép is tiszteltben tartotta a holtakat. A számtalan eszközök pedig, miket a holtakkal eltemettek, azt jelentik, hogy már akkor is, mint az indiánok most, a tulvilági vadászatot szem előtt tartották.

Az osztrák parlamenti miniszterium.

(Képpel a 138—139. lapon.)

Nincs állam, mely oly gazdag volna miniszterekben, mint Ausztria. Csak a nyugalmazottak száma, kik édes pihenésben elmélkednek a világi dolgok mulandóságáról, 36-ra rúg. Hja, a népboldogításnak sokféle neme megkísérletett már husz év óta, s minden rendszerre új emberek kellettek. A mostani miniszterium az első, mely a parlamenti majoritásból vétetett s némileg ellentétben a magyar miniszteriummal legnagyobb részt demokratikus elemekből áll, ámbar elnöke, Auersperg Károly herceg, mint őt nevezni szokták, „Ausztria legelső gavallérja.“ A „doktorok miniszteriumának“ az ő fényes neve adhat persze csak súlyt a magas aristokratia köreiben. Auersperg Károly, a kucsberek hercege (Herzog zu Gottschee) welsi hercege, gróf, örökös főkamrás és örökös főmarschal Krainban és a wend örgrófságban, aranygyapjas vitéz stb. született 1814-ben s 1827 óta a család feje. A leggazdagabb osztrák urak egyike. Schmerling idejében az urakházának elnöke volt és sokat beszéltek akkor szabadelvűségéről; természetesen nem valami szörnyen radikális értelemben veendő ez a szabadelvűség.

A miniszterium másik magas születésű tagja: Taaffe Eduárd gróf — már inkább burokrata, mint gavallér. Ő a miniszterelnök helyettese és honvédelmi miniszter (ad normam Andrassy Gyula), egyszerűen a miniszterium legfiatalabb tagja. 1833. február 24-én született. Ezt az egy minisztert még örökölte a mostani miniszterium az előbbtől. Mindenki esodálkozott, hogyan jutott Taaffe gróf a parlamenti miniszteriumba. A reichsrathban se jobbra, se balra nem nyilatkozott, ámbar azt beszéltek róla, hogy egész lélekkel csatlakozott Beust báró eszméihez és törekvéseihez. Hivatalnok volt, a ki megszokta a kormányon lévő törekvéseit támogatni, mint azt a hivatalnoki rend és szokás magával hozza. A hivatalnoki szellemmel egyébiránt ritka pontosságot és munkásságot hozott magával a miniszteri bureaubá, — s ez nem csekély érdem, ámbar a rossz nyelvek azt mondják, hogy legfőbb érdeme mégis csak az, miszerint a császár gyermekkorai játszótára volt s nagy kegyben áll az udvarnál. Mint ilyen gyakran alkalmas lehet bizonyos közvetítő szerepekre. Emelkedése példátlan gyors volt a hivatalnoki rangfokozat lépcsőin; 1861-ben még csak helytartósági titkár volt, 1863-ban tartományi főnökké neveztetett ki Salzburgban, 1867 elején felső Ausztria helytartójává lett, s két hónap múlva belügyminiszterré.

E tárczát azonban az új miniszteri kombinációban Giskrának kellett átengednie. Dr. Giskra Károly, sz. 1820-ban. Az új kabinet legismertebb nevű államférfia, s mondhatni az új politika személyesítője, a mennyiben Giskra eddigi politikai szereplése képvisel valamit. 1848-ban a német egység híve, ki Ausztriát is bele akarta olvasztani a nagy Németországba, — 1861-ben a legmerevebb osztrák centralista, a ki Ausztria egységét tűzte zászlójára s a magyarokat tűzzel vassal akarta volna a reichsrathba terelni, — 1867 óta a dualismus híve; — hanem azt az egyet meg kell neki adni, hogy mindig szelleműs szónok. Azonfelül 1848-ban még a legszebb férfi is a frankfurti parlamentben. Demokrataságára nem sokat adnak, de elvben legalább egész életén át a szabadelvű eszmékért küzdött.

Versenyháza a szószéken és a népszerűségben, dr. Herbst Eduárd, most egy minisztertanácsban ül vele, a mint egy párton ültek a reichsrathban is. Született 1820-ban, 1847-ben jogtanár lett a lemergi

egyetemen, honnan 1858-ban a bécsi egyetemhez hivatott. 1861 óta a cseh országgyűlésen a német párt vezére volt s a birodalmi tanácsban a centralista baloldal vezére egészen az új dualistikus fordulatig, a mikor ő is szélszerűnek tartotta végre az új lobogó alá állni, habár nem oly gyorsan, mint Giskra. Sokáig nem bírták rávenni, hogy miniszteri tárczát vállaljon, nélküle pedig nem bírtak kabinetet alkotni. Az éles dialektikájú szónok veszedelmes ellenség lett volna az oppositio élén. Végre sikerült rábírnai, hogy az igazságügyi tárczát fogadja el.

Collegája, ki szintén egyetemi tanár, dr. Hasner Leopold az oktatásügyi tárczát kapta az új miniszteriumban. 1818-ban született Prágában s 31 évvel utóbb jogtanár lett ugyancsak szülővárosában. 1865-ben ő is a bécsi egyetemhez neveztetett ki tanárnak. Politikai szereplése 1861-ben kezdődik a cseh országgyűlésben, hol Herbsttel együtt a német párt élén állt. A Schmerling-féle reichsrathnak előbb alelnöke, aztán elnöke lett, egyszersmind az oktatási tanács elnöke. Senki sem vonja kétségbe, hogy mély tudományú férfi; csak azt teszik hozzá, hogy egyuttal praktikus is tud lenni a helyzet fölfogásában. A múlt évi választások alkalmával megbukott s így nem juthatott be a követek házába, a mi nem nagy népszerűségre mutat; kárpótlásul azonban betetett az urakházába s innen szólított a miniszteriumba.

Helyet talált az új aerában Plener ur is, most kereskedelmi miniszter, a Schmerling idejében pénzügyminiszter. 1810-ben született s a hivatalnoki pályán emelkedett a miniszterségig. Magyarországgal is jó ismerős, a mennyiben öt évig 1852-től kezdve a magyarországi finantz landesdirectio vezetésével volt megbízva. Mikor Bruck fatalis pénzügyi operációi után fölmeteszette ereit s bevégezte pályafutását, 1860. ápril 22-én Plener bizott meg a pénzügy ideiglenes vezetésével, s azon év vége felé véglegesen a pénzügyminiszteri tárczával. Kevésbé volt genialis mint előde, de nem kevésbé szerencsétlen. Az ő keze alatt is gyönyörűségesen haladtak Ausztria pénzügyei a bankrot felé. Az akkori oppositio férfaitól — mostani miniszterhársaitól — sokat kellett azon időben kiállnia. A Schmerling miniszterium bukásával ő is lelépett, s csak 1867-ben jelent meg újra a politikai küzdőterén, mint elvszilárd centralista a renegátok között s meggyőződését nem is változtatta meg — az új miniszteri tárcza elvállalásáig.

A keresztet már t. i. a pénzügyminiszteri tárczát a jó Dr. Brestel Rudolf vállaira rakták. Egyszerű munkás, derék ember, a kit még ellenfelei is tisztelnek; kevésbé csillogó mint Herbst vagy Giskra, de jó parlamentarista szónok és logikus fő. 1816-ban született Bécsben s 1844-től 48-ig a mathesis helyettes tanára volt a bécsi egyetemen. 1848-ban tagja volt a bécsi birodalmi gyűlésnek s az ifjú szabadelvű párt legnépszerűbbjei közé tartozott. A forradalom leveretése után publicistikus munkákkal foglalkozott, míg 1856-ban mint titkár állomást kapott az osztrák hitelintézetnél.

A földművelési miniszter, Potocki Alfred gróf hírneves ősi lengyel családból származik. Az ő ki-neveztetésével a lengyeleknek akartak adni concessiót.

Még egy tárcza nélküli minisztert számít a kabinet tagjai közé. Ez a híres ügyvéd Berger Nep. János. Született 1816-ban Morvaországban szegény szülőktől; korán árvaságra jutva tömörked nélkülözések közt bírt csak bevégezni iskolai pályáját. 1844-ben a thesianumnál tanársegédé neveztetett ki. Az 1848-adi színpadok közt ő is ott volt s a frankfurti parlamentben, azok közé tartozott, kik a német császári koronát a porosz királynak ajánlották föl. Az absolutismus éveiben félrevonulva mint ügyvéd működött Bécsben, hol különösen a bűnvádi ügyekben tartott védbeszédei, például a Richter-féle pörben, nagy hírnevet szereztek neki, terjedelmes ügyvédi praxist és ezzel nem megvetendő vagyont. Persze, hogy ez azért nehezen nyújtott elég kárpótlást a nagyravágyó férfinak a macska zenéért, melyet 1861-ben in optima forma megkapott. Schuselka ellenségét támadta meg benne a nép. Ma már Schuselka elfeledve, lejárva, Berger pedig a legnépszerűbb miniszter. Nos, annyit el kell ismerni, hogy a dualistikus meggyőződést nem a miniszteri fauteuilllel kapta, hanem azon ritka fehér hollók közé tartozott, kik a Magyarországgal való kibékülést hirdették már a Schmerling-féle reichsrathban, mikor jogaink ellenében az erőszakra hivatkozott a hatalom.

S o u c i.

— Albane P. M. beszélye. —

(Vége.)

Majd úgy látszott neki, mintha méhek raja röpködne körülte, mintha bogárcák szállongának a nap

sugarakban; csoportjaik napról napra sűrűbbekké váltak, tolongásuk fásztóbb s röpködésük gyorsabb lett; aztán nagy árnyékok, sötét és sápadt foltok terültek el szemei előtt, a nap minden órájában alkalmatlankodtak neki s végre még magát a napvilágot is elhomályosították.

A mint e baj első jelei mutatkoztak, az orvosok rögtön megérték a veszélyt, Mártha merev pillantása nem engedett semmi csalódást; a fekete hálógó gyászos jelei voltak. Az orvosok hiába erőlködtek, hasztalan kísérték meg a tudomány minden eszközét; a baj fokonyként nőtt s Mártha szép szemei végre elsötétültek. Nem kiméltek semmi orvosságot, sem szenvedést, csak hogy eltakarhassák még előle a borzasztó valót; de végre elérkezett a perc, mikor egész rettenetességében megtudta az igazat. Egy pillantással megmérte a gyászos csapás egész terjedelmét, mely örök éjre kárhoztatta ifjúságát: a virágokat, a zöld pázsitot, a csillagos éjszakákat, a fehér holdvilágot, mely a kék felhőkön uszik, az árnyas hegyeket, a föld minden költészetét, melyben gyönyörködik az emberi szem, mindent elvesztett Mártha még azoknak arczeit is, a kiket szeretett.

Ifju szíve egy perczig megtört e csapás súlya alatt; szívzaggató zokogással borult anyja keblére s megsiratta az eltűnt boldogságot. Örök éjre kárhoztotta szemeiben legalább könyvek maradtak. Anyja fájdalma hasonló volt az övéhez, ajkai reszkető csókban tapadtak össze, a nélkül, hogy a reménynek csak egy szava is vigasztalta volna kétségbeesésüket.

Meddig tartott ez első válság, nem mondhatjuk meg. Csak az isten számíthatja meg az ily könyveket, mert vannak fájdalmak, melyeket nem bir kifejezni az idő, mint nem bir kifejezni az emberi szó; egyetlen percz néha magában foglalja mindazt, a mit csak szenvedni lehet e világon.

De Mártha diadalmaskodott lelkének erélye által a kétségbeesésen, valamint diadalmaskodott ifjúságának ruganyossága által a halálon. Még ő vigasztalta anyját; senki sem látta és senki sem tudta soha, mennyi elfojtott zokogás szorult a hősi gyermek szívébe. Nem vádolta az istent, sem az embereket, sem önmagát; egyszerűen, remény és zuglódás nélkül viselte keresztjét.

Azon nap óta, hogy szomorú állapotának teljes tudatára jutott, Mártha soha ki nem ejtette többé Tres serves nevét; úgy látszott, mintha szerelme kialudt volna az elvesztett világossággal. Daubertné követte e hallgatagságot, pedig Móríc nem mulasztott el egyetlen egy napot sem, hogy el ne ment volna a Moustiers utcába; részt vett e hosszú betegség minden aggodalmában; távolról látta ez imádott szép szemek világának kialvását. Bár nem egyszer könyörgött, hogy bocsássák Mártához, nem merték megengedni. Mikor a szegény gyermek szerencsétlensége teljessé vált, Móríc nem kívánta többé látni; nem volt hozzá bátorsága, félt Mártha kétségbeesésétől, s talán még inkább e bájos arc helyrehozhatlan megváltozásától.

Daubertné azonban nem szünt meg folyvást segélyért faggatni az orvosi tudományt, Mártához hivatott minden orvost, a kit csak dicsérni hallott és siránkozott vagyontalansága fölött, hogy nem hozathatja ide a világ leghíresebb orvosait. A legnagyobb rész azok közül, kiktől tanácsot kért, fejét csóválta, a nélkül hogy ki merte volna mondani nyíltan véleményét; mindamellett voltak, kik némi reményt nyújtottak s bármily csekély is volt az, a szegény anya szenvedélyesen ragaszkodott ahhoz. Mártha alávetette magát a próbáknak, a nélkül, hogy bármit is remélt volna azoktól; a sors oly könyörtelennek mutatta magát iránta, hogy nem számíthatott kegyelmére.

A tél szomorúan múlt el; már február végére értek; még hó fedte a földet, Tres serves egyszer a Moustiers utcába ment, mint szokta naponként, hogy tudakozódjék Mártha felől. Már el akart távozni, a mint hirtelen megszálta valami elhatározás és átlépett a küszöbön; szeliden félre tolta az öreg Betsy-t s bement a társalgó szobába.

Senki sem volt ott. Nagy rakás közsén égett a kandallóban; Mártha madarai vigan ugráltak a kalitkában, a keresztül dugott fák, s a kertre nyíló üvegajtón át lehetett látni a csillogó havat a fasorokban, a kerek pázsitokon, fák száraz galyain, a kopasz hársfák dideregni látszottak a halavány napvilág mellett. Mórícnek eszébe jutott amaz este, melyet Mártával ez akkor árnyas és illatozó fasorok alatt töltött. Oh, mié lett ez üde szépség; e virágzó ifjúság? Önkéntelen kihajolt s szemei a nagy kopasz hársfák közt keresék a kedves leány alakját, és ime egyszerre csak megpillantá őt, a mint zajtalan jött keresztül a havon. Fehér burnusz se-lyem redőibe vala takarózva, mely körülfogta merengő és megsoványodott fejcskékét; ingadozva s bájos ügyetlenséggel lépdelt előre, kinyújtva gyöngye kezecskéit.

A mint Móríc az első pillanatra rögtön észre-